

TOBBIVÉL

BUDAPEST
903 NOV. 24 - E11
M 72 M

LUCIFERUL

REVISTĂ LITERARĂ

Ge
556.

Apare în 1 și 15 a fie-cărei luni.
 Prețul unui exemplar 45 banî.
 Pentru România . . . 60 banî.

Anul II. _____ Budapesta, 15 Noemvre st. n. 1903 _____ Nrul 22

FAMILIA MOCSONYI.

E veche dogmă politicească, că numai pe temelia trainică a integrității de caracter și pe încorporarea monumentală a sentimentului de jertfă se zidește educația unui popor. Neamul nostru a trecut prea de multe ori prin botezul amarelor învățături, ce-a tras din contactul său cu străinii, ca această perpetuă frământare să nu fi alterat încitva înfățișarea calităților sale specifice, să nu fi presărat o mulțime de nuanțe noi în detrimentul așa ziselor note de rasă și să nu-i fi știrbit ascuțitul amintitei dogme. Rostul vitreg al evenimentelor istorice, care în locul unei pășiri fățișe, ne-a impus mai totdeauna în mod firesc alunecarea iscusită, dar prea puțin inimoasă, pe terenul oportunismului, a lăsat urme ce se simt atât de des la noi, când împrejurările ne cer o învedereare unitară a unui gând, care să-și desfacă *aripele* asupra capetelor noastre a tuturor. Am făcut o școală prea mult dăinuitoare de suferințe, încît avem în firea noastră și acum reminiscența orînduieilor de cuviință bună față de cei mai mari și chipul blîndețelor față de privilegiații vechei organizații sociale; iar în lupta noastră avem lipsă mai mult de poruncitori de cît de sfetnici.

De aceea la noi Romîni de astăzi — și înainte cu 50 de ani mai cu samă — în periodul actual de tranziție dela vechile rămășițe ale veacurilor de umilință și știrbire a demnității naționale, la epoca de regenerare a psihicului nostru etnic, *a fost și este o necesitate istorică, ca flamura educațiunei poporului nostru s'o poarte tocmai acei puțini privilegiați ai noștri, cari fiind în trecut părtașii tagmei sociale a «celor mai mari», astăzi, în această epocă de premenire, pot mîneca în munca lor sprijinindu-*

se pe tributul nostru de cinste — ce-l dă fără preget privilegiaților de «legea noastră» reminiscența istorică amintită și cumpănirea vredniciei lor personale.

Păcatul privilegiaților noștri a fost tocmai acela, că în vremi de restriște, nepurtînd la inima lor soarta neamului năcăjit, înrudit cu dînșii, s'au apropiat întru atîta de tradițiile tagmei lor, în cît au uitat cu încetul năcazul, mai pre urmă limba celor obidiți, — și au perdut față de frații lor ori-ce notă de simpatie deosebită — în afară poate de cadrele unor principii umanitare. Ast-fel sau desnaționalizat toți cîți în trecut au fost investiți cu privilegiile claselor suprapuse bietului iobag. Nobilimea noastră în mare parte s'a maghîiarizat, n'a luat decî în mîna sa frînele conducerei în lupta ce aveam se o purtăm.

Iată decî neperitorul act de înalt serviciu național al familiei *Mocsonyi*.

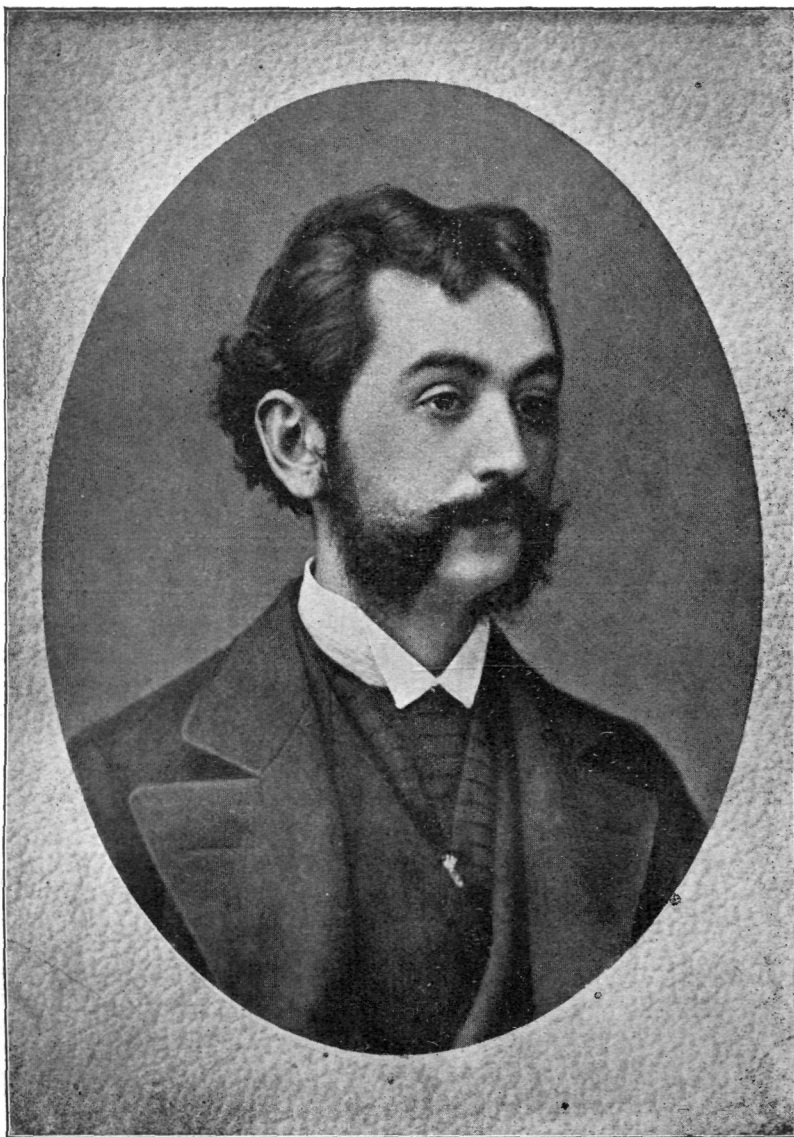
În vreme de mari răstiriști, chiar la anul patruzeci și opt membrii acestei ilustre familii au pogorît pedestalul ce plutea atît de sus asupra cetelor de Romîni fără carte și fără o sforcică de pămînt, au aruncat la o parte barierele comodității și conservatismului tradițional, ce le impunea oare-cum situația lor materială și legămintele lor sociale, — s'au pus în fruntea celor cîți-va entusiaști și muncind umăr la umăr cu Archiereul Șaguna — au clădit temelii celor mai de căpetenie așezăminte ale noastre.

În această împrejurare trebuie căutată importanța istorică a acestei familii: că în vremile fără noroc ale neamului nostru a dovedit o perseveranță deosebită întru conservarea carac-

terului său românesc, — iar în zile de mai bună zorire și-a pus autoritatea sa firească în serviciul cauzei noastre.

Membrii acestei familii au abandonat emblema strălucitoare a unei titulaturii rigide, pentru-că pogorînd treptele înaltului lor scaun, s'au putut

fiind ast-fel introdusă în Casa de sus a legislațiunei: «*Cei de sus ne cred netrebniți sau nebuni; și nu știu că mi-ar fi rușine a ieși între oameni cu titlul de Conte pe cît timp ține mizerabila situațiune de astăzi a națiunei romine*».*

ALESANDRU MOCSONYI DE FOEN.

ridica cu sufletul la acel nivel al sentimentelor și judecății, care săvîrșește înfrățirea aspirațiilor unui individ, cu ale mediului care îl împrejmue. Iată răspunsul lui *Antoniou de Mocsonyi*, cu prilejul propunerii ce i s'a facut de către contele Zichy, cancelarul aulic pentru Ungaria la anul 1865, ca familia Mocsonyi de Foen să fie investită cu rangul de Magnați,

Membrii familiei Mocsonyi *Petru și Antoniu* și-au pus întreaga influință în slujba intereselor neamului, între anii 1840—60, periclitîndu-și averea și viața. Intreagă revindicarea drepturilor noastre politice, restaurarea metropoliei or-

* V. Vincențiu Babeșu: Notițe bibliografice asupra vieții și activității decedatului Andrei Mocsonyi, membru al Academiei romine. București 1883 pag. 40.

todoxe în Transilvania, Banat și Ungaria este în mare parte opera lui *Andrei Mocsonyi*, despre activitatea căruia, opul francez din *Genova*, publicat la anul 1862, cu titlul: «*Istoria bărbaților de stat ai secolului al XIX-lea*» observă foarte just: «*Istoria nobilului senior Andrei de Mocsonyi atît de intim și prin atîte fapte comune se îmbină cu istoria mai recentă a națiunii sale, a celor trei și jumătate milioane de Romîni din Monarchia austriacă, încît una fără alta nu se poate scrie exact*».

În cadrul îngust al unui articol nu pot releva amănuntele foarte instructive și de deosebită importanță, ale luptei politice ce a dezvoltat însuflețitul bărbat, care în activitatea lui dănuitoare peste un pătrar de veac, a fost supus multor înșelări și desiluzii.

O constatare ni se impune: sentimentul de jertfă și integritatea de caracter încopciată în stăruința de fer a tradițiilor familiare, au fost totdeauna notele distinctive ale acestei familii.

Petru, Antoniu, Andrei Mocsonyi, au fost fie-care jertfitori de zeci de mii pentru nevoile neamului, iar în activitatea lor din viața publică, au purces mîncînd din principiile unei consecvențe și firmități de caracter atît de hotărît precise de concepția aristocratică a tagmei lor, încît nu e mirare dacă mediul nostru, mai puțin strict întru statorirea preceptelor de morală și demnitate, era cuprins de oare-care perplesitate, cînd voia să interpreteze cite un act din viața lor publică.

Este deci o ereditate transmisă dela moși și părinți actuala purtare de grije a lipsurilor obștești din partea membrilor familiei Mocsonyi și cînd dl *Alesandru Mocsonyi*, a dăruit anul trecut șese zeci de mii de coroane pentru catedrala dela Sibiu, iar mai deunăzi 24,000 pentru casa națională, cînd această familie e și astăzi o ade-

vărată instituțiune de binefacere pentru Romîni din Ungaria, — cercetătorul treaz al istoriei trecutului nostru sărbătorește în manifestarea actuală a sentimentului de jertfă — numai o învedereare a vredniciei marilor repoași a căror tradiție trainic plutitoare asupra acestei familii, s'a îmbogățit cu o nouă încorporare.

Ne atinge însă dureros împrejurarea, că dl *Alesandru Mocsonyi* din motiv, a cărui justeță e indiscutabilă, părăsește scaunul de frunte al «Asociațiunii», căci se lipsește în acest chip biserica modestelor noastre culturi naționale de cel mai chemat părinte al său; pe de altă parte bărbatul, cărora le revine datoria de-a hotărî persoana noului președinte al acestei instituțiuni, ajung în mod firesc într'o situație de justă nedomirire, înaintea problemei de-a afla un nou conducător, care pe lîngă aparatul său personal de cînte și înaltă erudiție, să fie călăuzit în dorul său de muncă și de îndemnul cald povăuitor al tradițiilor sale familiare atît de lămurit împregnate ca la familia Mocsonyi.

Noi tineretul al cărui cuvînt de sfat e supus greșurilor și orînduielei bune de ascultare a celor mai mari, lăsăm deocamdată cu încredere grija înaltei noastre instituțiuni culturale și literare pe seama chibzuinței bine cumpănite a bărbaților chemați și ca o firească învedereare a vîrstei noastre ce ne înduplecă și a priceperii, ce ne poruncește, aducem prinusul de neclintită venerațiune, ce datorim ilustrei familii Mocsonyi.

Sîntem veseli, că în vremea tinereței noastre, în această epocă cînd ne mijește conștiința datoriiilor de mai tîrziu și ni se frămîntă convingerile bărbăției apropiate, avem pe cîmpul vieții publice oameni, cari ne întăresc cu entusiasm și bună povață.

Octavian Goga.

SONET.

Amicele mele A. T.

Se duc iluziile, o năluca,
Cum cade frunza galbină uscată,
Fără să le ntreb: veți reveni vre-odată?...
Le las să plece vîntul să le ducă.

Mai luminează pustiita-mi viață,
Stau singură minutele le număr —
Cu mîna ta atinge-mă pe umăr
Te uită lung și trist la mine 'n față.

«Să nu-ți mai faci iluzii nu mai vine»
În ochi-mi să vezi lacrima de jale —
Mai spune-mi azi cuvintele străine.

Am rătăcit în a vieții cale
La ce să știi dacă 'i-e rău sau bine,
Să tulbur eu preluțiile sale.

Octombrie 22 n., 1903.

MARIA CUNȚAN.

DESPRE MARIA CUNȚAN.

(Conferință ținută la 5 Noembrie a. c. cu ocazia deschiderii ședințelor literare ale societății «România Jună» din Viena).

Doamnelor și Domnilor!

Intr'o înfundătură a Carpaților, aproape de acel munte, de pe creasta căruia poți să-ți rotești privirea peste trei țări românești: Moldova, Ardeal și Bucovina, s'a născut înainte cu vre'o 35 de ani un copil, care 'n botez a primit numele de Gheorghe. Crescut între țărani el a extras din basmele ce le-a ascultat în copilărie, din doinele ce le-a auzit cîntîndu-se în sat, din strigăturile improvizate la horă, adîncă poezie a vieții țărănești, a turnat'o în forma nepieritoare a adevăratei arte și a creat în literatura noastră un gen nou de poezie, un gen trainic, căci izvoarele lui ies din pămîntul, în care sînt îngropați vitejii noștri strămoși.

Dar nu de Gheorghe Coșbuc, pe cari cu toți îl cunoașteți, voesc să vă vorhesc, ci despre o sorioară de-a lui.

S'a întîmplat anume cu Coșbuc, ceea ce în depărtata Provența a advenit cu marele Mistral. Direcțiile create de ei, deși naționale și neaoșe, n'au putut face școală. Imitatori s'au găsit mulți, elevi adevărați puțini. Lucrul acesta, orî-cît ne-ar părea de curios, e esplicabil. Coșbuc nu reprezintă zală dintr'un lanț întreg de poeți, ci el singur formează o etapă în literatura noastră. El nu continuă, ducînd la perfecțiune, o direcție inițiată de alții, ci *el crează* un gen nou de poezie, și *tot el* îl aduce la desăvîrșire. Ast-fel Coșbuc *se naște* un poet *clasic*. În zadar vor căuta alții în urma lui să meargă pe calea bătută de dînsul: calitățile poeziilor sale devin defecte la imitatori. Voi aduce o singură pildă: Dotat cu un spirit de observație neobicînit, Coșbuc a văzut că povestașului dela țară i place de multe-orî să lungească vorba, să-i dea un colorit mai viu prin intercalarea de exclamații, de asămănări frapante, de repetiții etc. Cetiți o poezie de-ale sale și veți regăsi acelaș lucru, veți recunoaște pe unchiușul sfătos în povestitor. Luați dimpotrivă niște versuri de cel mai bun dintre imitatori săi, de dna Maria Cioban, și veți vedea, că ideile se pierd în întorsăturile de fraze, poeta din pricina vorbeii prea lungi își pierde firul adese-orî.

Apariția lui Coșbuc în Ardeal a fost tot atît

de orbitoare, cum fusese cu zece ani mai înainte în România liberă recunoașterea geniului lui Eminescu. Poeții mici au fost stăpîniți de-a întregul de acești doi meteori, orî-ce individualitate, care era în germene în sufletul lor a fost copleșită de marii măestri și ast-fel s'a născut o pleiadă de pesimiști nesinceri dincolo și o ceata de poeți ai țărănimei imaginari dincoace de Carpați. Dacă însă talente plătînde au fost nimicite de cei doi giganți, cu atît mai prețioase sînt pentru literatura noastră opurile puținilor, dar adevăraților poeți, cari au putut să-și manifeste talentul lor individual alătura cu curentul puternic care amenința să-i înăbușască. Ast-fel e în România Vlăhuță și la noi dșoara M. Cunțan. Dacă n'ar fi existat Eminescu, Vlăhuță ar fi scris aceleaș poezii cu nota lor proprie, de nu s'ar fi născut Coșbuc am avea totuș volumașul dșoarei Cunțan, cu aceleași trăsături caracteristice.

Dșoara Cunțan, despre care vreau să vă vorbesc astăzi, reprezintă oare-cum nota care lipsește în poeziile lui Coșbuc. Acest poet plin de vigoare bărbătească, ne apare pretutindenî învingător, conștiu de puterile sale; un Făt-frumos căruia toate i s'aștern învinse 'n cale. E deajuns ca erî să fi prins pe punte o fată și strîmtorînd'o s'o fi sărutat, ca azi toate femeile din sat să aștepte pe punte pe cutezătorul și obraznicul flăcău ce știe să folosească prilejul cu atîta dibăcie. Cînd apare în joc toți i fac loc ca să conducă el sîrba bubuitoare, — și șăgalnic se gîndește la preoteasă pe cînd sărută mîna popii. Chiar cînd se identifică cu țărănimea romînă, vedem aceeași exuberanță de conștință de sine: fetița ce, în absența mami, ia oglinda din cui și se privește cu nesaț în sticla ce-i șoptește cea dintîi ispită, trebuie să recunoască: «Ce frumoasă fată are mama!»

Coșbuc intrupasă par'că în poeziile sale toată vinjoșia și puterea de viață a poporului tînăr din care s'a născut, popor care asimilînd în sine elemente din cele mai puternice, a acumulat de sute de ani forță peste forță, năzidită încă, înlănțuită de evenimentele istorice, cari nu i-au dat încă răgaz să debordeze. Dar precum uriașii

sînt capabili să plîngă, mai iute chiar decît neputincioșii, așa și poporul nostru, alături de vi-goarea sa, posedă o dosă mare de melancolie, de dușoșie, rezultînd din multele suspine ce-
a avut să înădușască.

Și această notă se cuprinde în doînele dșoarei Cunțan. Ea descrie pe fata săracă de țaran care poartă în suflet o comoară nesfîrșită de senti-
mente, dar care nu-î așa sdravănă, frumoasă și de neam ca Ilinca din vecini. La horă n'o joacă nimeni, la țesut nu sporește, căci gîndurile-î retăcesc pe alurea; și măsă o ceartă și limbile ascuțite o clevetesc.

Eu sînt jurată 'n lume
Pe furcă și undrea,
Căci joc și rîs și glume
Nu sînt de sama mea.

De merg în sat la horă
Cu suflet înopțat,
Par'că mi-e moartea soră
Nu fetele din sat.

Pe mine nu mă joacă
Eu le sînt prea de rînd,
Și chiar de pe la toacă
Mă 'ntorc în sat plîngînd.

Și pare că mi-e frică
De-a dragostei fiori . . .
Așa sînt eu, — urzică
Crescută printre flori.

Dar numai rare-orî găsim revoltă împotriva
sorții vitregi, numai rare-orî versurile ei devin
pătimașe ca cele următoare:

Acelaș rost la lucru, ca erî și azi și mîni
S'aprinde în vatră focul, să 'nvîrt fusul în mîni . . .
Mă prinde-un dor de ducă și-o jale de-a mai fi
De-aș rupe'n două furca și fusul laș svîrli . . .
Iar focul laș aprinde să arză-așa pustiu,
Dar nu în vatră'n tindă, ci'n pîept la cine știu!

Mai adeseorî găsim resignarea deplină, îm-
păcarea cu soarta sa:

Pe sub fereastră curge-un rîu:
Tot lacrimi de-ale mele.
Copilele, cu flori la brîu,
Își spală fața 'n ele.

Și rîd cu rîsul lor nebun.
Cînd turmele-și adapă
Și nu 'nțeleg, dacă le spun
Că-s lacrimi, nu e apă.

Vin și bătrînele din sat
Cu limba lor subțire
Și țin în drum de mine sfat:
— Că n'am nici o 'nrudire.

Că numai doîne port în cap
Și cînturî de iubire,
Că nu-s destoinică să sap,
Să leg nu știu trei fire . . . !

C'o m'nă 'ntinsă pe războiu
Cu alta 'ntre coclețe
Ascult, ascult, fără să vroî
Poveștile 'ndrășnețe.

Iar cînd mă doare-atîta sfat
Și-atîtea vorbe rele,
Inchid oblonul dinspre sat
Și-mi cînt doînele mele!

Lacrămile ce-au curs șiroaie, pînă să facă
rîulețul dinaintea casii, în cari copilele neștiu-
toare vin cu flori la brîu să-și spele fața lor
frumoasă și rumenă au topit revolta sufletului
împotriva acestei nedreptăți a sorții, au adus
mîngăere inimii chinuite, căreia totuș i-a rămas
un lucru: doîna. Dacă nu poți fi ciocîrlia răs-
fătată ce-și profere în drumul mare, scaldată
în soarele de amiază, cîntecele-î desmierdate,
poți totuș fi priveghitoarea modestă, care 'n zori
de zi, pe cînd lumina să îngîină încă cu um-
brele nopții se ascunde în desișul unei tufe și
— cîntecele ei nu-s mai puțin fericitoare! —

Intr'o drama nouă scriitorul rus Gorkii ne
arată cîte-va tipuri de vagabonzi, pe cari lovi-
turile sorții i-au făcut să să coboare pînă la
un grad de bestialitate. «Pentru-ce ne-am năs-
cut noi dacă nu ni-a fost dat să putem face
un singur bine omenimei?» să 'ntreabă unul.
Iar poetul i răspunde: «Pentru cel mai tare!»

Iată o filosofie amară din nefericire însă mai
mult decît adevărată. Pentru-ca să se poată ri-
dica un singur individ, căruia natura i-a dat
din belșug toate: putere și energie să poată duce
omenimea un pas înainte spre progres, trebuie
să să nască în jurul lui miî de nevoiași, cari
n'au alt rost decît să aștearnă calea învingăto-
rului cu trupurile lor.

Cîte sbucîmări sufletești n'au premers, cîtă
revoltă justă n'a fost sugrumată în sufletul ce-
lui slab pînă să să împace cu gîndul, că rostul
lui lumesc e de a fi învins, de cîtă bunătate
nu trebuie să fie capabil ca să recunoască, că
chiar sub picîorele învingătorului el a folosit,
deși indirect, omenimei!

«De m'ai iubi țî-aș cădea roabă
Și 'n păgînescul mîeu amor:
Din rime, blata mea podoabă
Să calci țî-aș împleți covor!»

Ast-fel se adresează poeta Făt frumosului bi-ruiitor, iar altădată cu o gingășie nespūsă de sentiment, i-ar spune :

«Aș vrea, dar' nu mai știu ce-aș vrea...
Să fiu o floare 'n calea ta
Și să mă ia! cu tine!»

Dșoara Cunțan e împăcată cu gândul, că ro-stul ei lumesc e suferința. Sufletul ei

Unde făr' să știe nimeni
Toate lacrimile cad

găsește chiar în aceste lacrimi isvorul unei adânci și duloase poezii. Filosofia aceasta, cîști-gată a bunăsamă după crîncene lupte interne, e fundamentul, pe care sînt clădite versurile sale. Poeta deslegase, în felul său, marile probleme ale vieții înainte de a publica un singur vers, seninătatea sufletului său reese din prima și una dintre cele mai bune bucăți din cîte a scris, din Idila, cu care a debutat înția oară în pu-blicitate acum vre-o 12 ani (în foia Tribunei):

Pe vatră ard cărbunii. În cuib e cald. Pe cer
Străluce tot ce-î astru și scapără de ger.
Ferestrele-s lipite, tavanu-î calp și scund,
Prin unghiuri copilașii se joacă și s'ascund.
De grindă — atîrnă — un leagăn și 'n el un prunc bălan
Al mamei cel mai tînăr, ce n'are nici un an.
Ea lingă leagăn toarce, cu ochii 'n ochii lui...
Prin tindă-și plimbă cloșca ceî doispzece puî.
Ceaonul clocotește, bunica-î lingă foc,
Vișelul doarme-alături pe-un petec de cojoc.
Un cîas încă și vine și el, cel așteptat...
O, n'ar putea cuprinde nici cel mai larg palat
Iubire, mulțumire, cît cuibul fericit
Cînd, ard cărbunii 'n vatră și dragul a sosit!

Ea, care simte nevoie a-și răspîndi comoara de mîngăeri asupra urîl copilaș și plăsmuește cîntece de leagăn, făcî să-î fie dat a fi mamă, ea, care trebuie să sugrume puternicul sentiment de dragoste — în loc să țipe de revoltă, află alinare privind tabloul fericirii casnice din că-tunul țărănesc. În loc să invidieze norocul lor, ea găsește versuri atît de calde ca să-î descrie și atîta intimitate ca să umple și cu fericirea ei cei patru părăși ai colibeî fericite!

La sine nu se gîndește.

Ba da și gîndește și la fericirea ce ar pu-tea-o simți ea, dar în loc s'o învoace, în loc să cheme pe sburătorul ce-î mîngie visele ea i zice :

Să nu coborî, iubite, în trista mea chilie,
Căci m'ar ucide focul întiului sărut.
Rămii, rămii departe, și pentru vecinicie...
Să cînt așa 'n neștire de-un farmec neștiut.

De-ai coborî s'ar rupe și coarda cea subțire,
S'ar spinteca și vîlul din vis numai țesut,
S'ar stînge și cîntarea, ce-o cînt așa 'n neștire,
Căci aș muri ucisă de 'ntiul tău sărut! —

La schitul vechiu, sub nucul gîrbovit e o bancă de gîli, lingă crucea pe care-î zugrăvită icoana Mintuitorului. Aici, cînd să 'nserează, o întîlnim de multe-orî cu ochii pierduți la taina rîstignita :

... Imî duc pîn sara pe 'nsărat
Povara vieții 'n spate.

Și cînd mă simt c'am obosit,
Durerile cînd plouă,
Atunci... mă duc pînă la schit
Și-mî iau putere nouă!

Imaginea celui ce-a pătimit pentru binele de-apropelui, simbolul altruismului, i dă pu-tere, i înseninează sufletul. Și împăcată, ea își reia rolul de privighetoare, din ascunzișul său are forța să-î înalțe vieții următorul imn de preamărire :

O moarte, tu odihnă lină
A sufletului obosit,
De ce nu vii mai iute?... Vină!
Atît de mult ce te-am dorit...

Cuprinde-mă mai strîns în brațe,
Un pas încă, un singur pas...
Dar stai viață, stai viață
Căci n'am putere să te las!

Înainte de a încheia această conferință țin să vă trag atențiunea asupra unui lucru. Din citațiunile pe cari le-am făcut ați observat, că poeziile dșoarei Cunțanu culminează aproape toate într'o singură strofă. Or, există două soiuri de poezii. Unii, cînd inspirația i ademenește să scrie, toarnă poezia dintr'odată, scriind strofa dintii curge și strofa a doua și cele următoare, născîndu-se par'că una dintr'altă, ideile și sen-timentele continuă oare-cum a întra de sine în ritmul versului prim. La alții, dimpotrivă, în-tr'un moment de simțire adîncă se naște o strofă, aș putea zice abstractă, care exprimă tot ce poetul are de spus. Poetul o simte în mintea sa, frumoasă, desăvîrșită fără să o poată însă exprima și adeseori o poartă cu sine săptă-mîni și luni întregi, pînă-ce într'o bună zi, poate cînd o așteaptă mai puțin, ea să încheagă, să concretizează, devine vers. Atunci poetul clădește în jurul acestei strofe poezia. Dșoara Cunțanu întră în categoria acestor poezii din urmă, acestor arhitecti cari durează întii tur-

nul înalt și numai apoi zidesc biserica în jurul lui. De aici se esplică, că traduceri dsoare Cunțanu sînt de multe-ori atît de palide, încît rîmîi mirat; numai pe ici pe colo răsare iarăș cîte-o strofă mai frumoasă decît în original, strofa, care la cetire i-a plăcut mai mult, de dragul căreia a tradus. De aceea noi, care aștemptăm cu atîta drag al doilea volum de versuri, am dori ca el să fie ca și cel dintîi, atît de mic ca volum, dar atît de mare ca

simțire... și în loc de traduceri și imitații să întîlnim numai o colecție de poezii originale. Marilor arhitecți ai evului de mijloc le era dat uneori ca în loc de o biserică să nu poată clădi decît un *campanile*... dar și acestea își au valoarea lor neperitoare și totdeauna să vor găsi admiratori, cari din clopotnița lor să tragă clopotele spre preamărirea celui ce le-a durat.

Viena, Noembre 1903.

Dr. Sextil Pușcariu.

LALAGE.*

Dulce ridentem Lalagen amabo...

Horat.

I.

De cîte ori eșiam de la oara de religie, mă așteptă în colțul străzii.

La început mergeam alături. Dela o vreme își ceru permisiune să-și vîre o mîină în busunariul paltonului meu căci i-e frig — pe urmă veniam cu ea de mîină.

Ascultam distrat poveștile ei: un ciripit de rîndunică. Une-ori nu înțelegeam nimic din ce-mî spunea; mă delecta numai armonia glasului ei dulce, ca al unui clopoțel de argint.

Ce vreți, Lalage a mea e abia de trei-sprezece ani!

La încrucișarea drumurilor ne despărțiam.

— Mă rog, e permis să mai merg o leacă? Scot ceasul; două-spre-zece și un sfert.

— Nu-i permis. E vremea mesei. Acasă!

De-odată-mî prinde ceasul cu amîndouă mîinile:

— Să văd... Să văd cine-i?

Din lăuntru capacului văzuse miniatura dela posa mamei.

— Cine-i asta? întrebă de nou.

— Mama.

Și ea-mî închide încet ceasul, nu mai întrebă nimic. Cunoștea povestea, de cînd mi-a văzut doliu pe pălărie.

Face un compliment ușor, dă să-mî sărute mîina.

— Ți-am spus, că pe uliță nu-i permis.

* Din volumul «*Visuri trecute*», sub presă.

— Apoi de ce nu-i permis, că popa cel-lalt mă lasă?

— Va fi fost mai bătrîn decît mine. Și eu îți voi permite, cînd voi fi mai bătrîn. Dar atunci vei fi fată mare — nu mă vei cunoaște.

Ea își pleacă capul și rîde. Pe urmă o rupe la fugă.

Părul ei risipit pe umeri i flutură sburdalnic, în valuri blonde-aurii.

Cum priviam în urma ei, îmi venia în minte un citat din admirabilul poem în proză al lui Turghenev: «O rîmîi». «Rîmîi așa cum ești, căci nici odată nu vei mai fi așa. Rîmîi dulce și curată și neștiutoare».

La trei-spre-zece ani femeia e un înger.

Adese-ori cînd priviam la capetele sglobii ale elevelor mele, mă întrebam peste voia mea: Se poate că acești îngerași neastîmpărați să cauzeze în viață mai multă durere decît fericire? Se poate, ca îngerii aceștia cu haine scurte să devie demoni cu haine lungi?

— Nu se poate — răspundea o voce tainică în lăuntru meu.

Dar în aceiași vreme o altă voce îmi spunea cu o filosofică convingere:

— Se înțelege, că se poate!

II.

În definitiv, fetițele mi se păreau mai rele ca băieții. Ce de certe, ce de intrigî mîititele, ce de pîrîturi pentru toate nimicurile la aceste candidate de femeie!

Nici că se putea altcum...

În preajma sărbătorilor, cînd se pregăteau pentru mărturisire, mi-am pus în cumpănă toată autoritatea, să fac pace între ele.

— La spovedanie nu-î permis să spuneți, decît adevărul. Înainte de a vorbi despre asta, să se scoale 'n picioare acele cari sunt în mînie cu cine-va.

Văd cîte-va mișcări șovăitoare.

— Sculați-vă frumos, să vă văd.

Și două cîte două trebuiau să vină înaintea catedrei. Aici se constată care e vinovată. Pe urmă trebuiau să-și dea mîinile înaintea mea.

Le-am vorbit ceva pregătitor, despre patimile Domnului.

Și nu s'au pus fetele mele pe un plîns, de nu era modru să le mai opresc!

În fond, nu erau doar rele fetițele mele — abia cîte un mic contur anunța femeia, «care va să vină».

Ajunși la esaminarea conștiinții, luarăm rînd pe rînd păcatele din catechism.

Fetele își luară hîrtie, fie-care acoperia hîrtia cu mîna stîngă, să nu vadă vecina; iar cu dreapta își nota din cînd în cînd — păcatele.

Ca și cînd la vîrsta lor ar putea fi vorbă de păcate!

După o oră, Lalage alergă la mine lingușindu-se.

— Mă rog la cine ne spovedim?

— Vor fi mai mulți preoți.

— Mă rog — — eu așî vrea să mă spovedesc la d-ta.

Nu-î puteam spune, că nu sunt preot; aceasta din punct de vedere al autorității mele de dascăl.

I-am spus: Eu nu mărturisesc.

— Dar, mă rog frumos, numai pe mine.

— Ți-am spus!

Și ea își strîmbă buza din jos și în mijlocul stradei începu să plîngă cu hohot. — — —

Pe urmă mă rugă:

— Atunci fi bun și te uită la hîrtia asta, cel puțin. — — Mi-am scris păcatele — — oare bine le-am scris?

Dar să nu te uiți aici, pînă acasă. — — —

Nu mi-am putut reține un zimbet.

Nu m'am uitat nici acasă la «păcatele» mi-cuței, de oare-ce le știam pe din afară.

De sigur a început cu: «nu m'am rugat în toată seara și dimineața» și iarăși de sigur nu s'a lăsat afară groaznicul păcat:

«Am beut apă rece, cînd am fost ȝtenită».

După spovedanie micile mele Magdaline s'au cuminecat.

Chipul Mîntuitorului de-asupra altarului zîmbia cu un fel de milă, în vreme ce întinzîndu-și brațele, părea a zice:

— Lăsați copiii, să vină la mine!

III.

După esamen, mica mea prietenă, în haine de sărbătoare mă aștepta la locul obicinuit.

Mă luă de mînă; mergeam tăcuți unul lîngă altul.

Dela o vreme începu:

— Mă rog, e drept, că în anul viitor nu mai vii la noi?

— Drept.

— Apoi de ce — de ce nu mai vii?

Și își acoperi fața cu mîinile. O luați de cu bună vreme cu glume, ca să nu plîngă.

Oprii un «Cutșeber» și-î luați o cutie de bomboane.

Și iarăși începu să-mi ciripească ca o gureșă rîndunică. Admiram dibăcia cu care trecea dela un obiect la altul cu atîta ușurință. Ce mult mă supăra superficialitatea asta a femeii, în alte ocași, și ce drăgălașă era în gura micii mele Lalage.

La încrucișarea drumurilor i întind mîna.

— Te rog — — încă o țîră — că nu mă sfădește mama!

Mai mergem cît mai mergem și de nou vreau să o expediez acasă. Ea rîde și mă roagă încă odată:

— Încă un pic — numai pînă la casa ceea mare.

Cînd ne-am despărțit, i-am spus să fie bună și cuminte.

Plîngea.

Și n'a mai rupt'o la fugă ca alte dăți, ci mergea încet, cu capul plecat, ca și cînd ar fi simțit povara despărțirei.

O vedeam cum încetul cu încetul se amestecă în vîlmășagul oamenilor... se pierde...

La rîspîntii privia îndărăt.

Abia o vedeam ivindu-se pe o clipă, ca să dispară iarăși.

Și m'am înduioșat:

... Fața aceea dulce de copil va fi azi-mîne o mască pentru a ascunde falsitatea și minciuna; ochii ei «curați ca adevărul» vor aude deștep-

tind patimi; buzele ei virginal — cari ciripiau așa de drăgălaș în o vreme — vor șopti cuvinte de dragoste. Și când iubitul va afla, că dragostea ei a fost mincinoasă, va merge mihnit — iar ea va rosti aceleași vorbe de dragoste altuia și iarăși altuia. — — —

Valurile vieții clocotiau cu furie în jurul ei, amenințând să nămoalească și să acopere nevinovăția și drăgălășia miciei mele Lalage.

Încerc să o mai văd în vălmășagul lumii de pe stradă — — icoana ei dispare la răsplată — se pierde — s'a pierdut!...

În fulgerarea unei clipe văd trecînd pe dinaintea-mi viața ei întreagă.

Fața mi se întunecă și nu știu dacă am rostit eu, sau o voce străină mi-a recitat încet și rar cuvintele:

— *Și tu vei fi ca cele-lalte!* Al. Ciura.

PAGINI DIN TRECUT.

Din trecutul poeziei populare române.¹

Jocul, ritmul și melodia sunt strins înrudite la toate popoarele din răsăritul Europei. Cea-ce știința nemțească numește «scală maghiară» (ungarische Tonleiter), se găsește aproape întocmai și la noi, în muzica slavilor de mează-zi, la malo-ruși, ici-colea și la slovacii din Ungaria, în muzica turcească, la cazăci și la baschiri. Aceleași condiții de trai, legăturile geografice, istorice, etnografice și încrucișările de sînge au lăsat urme neșterse în ființa etnică a popoarelor din răsăritul Europei, cari urme se vădesc mai lămurit în productul nefalsificat al geniului lor: *în poezia populară, în muzică și în jocuri*. Să nu uităm însă un lucru, că nu numai spre pildă portul și poveștile trec dela popor la popor, dar mai cu seamă o baladă sau legendă, un cîntec dușor or vesel, un joc plin de mișcare și atrăgător, etc. Așa bună oară balada noastră: «Meșterul Manole» (Cfr. G. Dem. Teodorescu: «Poezii populare române», pag. 460—470 și în colecția lui V. Alexandri «Mănăstirea Argeșului», pag. 186—195) a trecut la vecinii noștri unguri (la săcul), unde ea poartă titlul de «*Kö-mives Kelemenné*». Romîni și săculi de veacuri îndelungate trăesc împreună și precum se află urme de influință reciprocă în limba lor, astfel a priori trebuie să presupunem, că și în port, în joc și în cîntece vom da de influință venită dintr'o parte sau din alta. În constatarea obîrșiei cuvintelor străine punctul de pornire totdeauna trebuie să ne fie: *există oare la vecini, căci o împrumutare se poate face numai din contact?* Vecinul cel mai apropiat al săculilor este poporul romîn, la care într'adevăr dăm de baladă, unde e vorbă de un obicei (zidirea de viu în temelie unei clădiri), cu desăvîrșire străin

poporului unguresc, care obicei îl găsim numai la popoarele balcanice. Fără șovăire vom zice deci, că săculii idea și conținutul baladei «*Kö-mives Kelemenné*» le-au auzit dela noi, și fiindcă poporul analfabet nu traduce din cuvînt în cuvînt, numai cît i rămîne în minte, au prescurtat balada noastră și apoi au localizat-o, aplicîndu-o la clădirea cetății *Deva*. Părerea mea despre obîrșia romînească a baladei săcueli «*Kö-mives Kelemenné*», pe care o am emis într'o broșură: «*Vadrózsapör*» (Budapest, 1897), azi e primită de întreaga știință ungurescă (Cfr. și cartea mea: «*Texte din literatura populară romînă*», Budapesta, 1899. I., pag. 281—283).

Cea mai veche urmă în literatura maghiară despre influința poeziei populare romîne o aflăm la poetul *Balassa Bálint* (1551—1594), care e cel mai talentat poet ungar din veacul XVI.² A fost un om cult, vorbea foarte bine lătimește, nemțește, turcește și limba polonă; înțelegea italienește, romînește (a trăit și în Ardeal) și limba croată. El ne-a păstrat dintr'o poezie populară romînă și un vers întreg, scris cu *ortografie ungurească*. Versul aflător la Balassa este pentru noi prețios deci și ca monument de limbă din veacul XVI. Frumuseța celor două poezii populare romîne, amintite de el și dușoșia arieilor lor au influințat într'atîta pe Balassa, încît s'a apucat să scrie și el două poezii ungurești după aria celor romînești. Balassa Bálint poeziile lui (de dragoste) le scrie mai totdeauna după vre-un cîntec, auzit de el ca ostaș: face poezii după arii sîrbo-croate, turcești, etc. Poezia, nr. XXIX. e scrisă: „Az «*Szavu nu laszenkaassa fata*» oláh ének nótájára” (După aria cîntecului romînesc: «*Savu nu lasă 'n casă fata*», sau: «*Savu, nu lăsa în casă fata?*»); poezia nr. XXXV: „Arra az oláh nótára: «*Az mint az eltévedt juhokat*»

¹ Publicăm cu o deosebită plăcere interesantul studiu al d-lui dr. Gh. Alexici, prin care se aduce un însemnat serviciu istoriei noastre culturale și credem ca cei interesați și competenți vor căuta să continue cercetările în această direcție.

Redacția.

² Poeziile lui le-a editat *Szilágyi Áron*: «*Gyarmathi Balassa Bálint költeményei*». (Budapesta, 1870.) Cfr. și cele scrise de dr. V. Braniste în «*Transilvania*», anul XXII.

siratja volt az oldh leány. (Pe aria cîntecului românesc: «Cum se văieta fata de român după oile rătăcite».)¹ Iată cîntecul cel mai vechi românesc, despre a cărui existență avem date sigure. Aceste date mărturisesc, că el a trăit deja în veacul XVI. și a fost un cîntec lătit și frumos. De n'ar fi fost o melodie plăcută, de bună seama n'ar fi trecut și la străini. Dl Béla Vikár, care din încredințarea «Muzeului etnografic» din Budapesta adună de cîțiva ani melodii prin țară cu fonograful, a aflat acest cîntec la Oroszhegy (com. Udvarhely) dela un săcuț. În colecția de melodii populare a «Muzeului etnografic» el poartă nrul 389.² Punerea pe note din placă o mulțumesc dlui Ștefan Kereszty, custode la Muzeu, care este un adinc cunoscător al muziceii populare.

Andante.

Allegro.

În «Vásárhelyi daloskönyv» (Scris circa la 1670. Edidit *Ferenczy Zoltán*, Budapesta, 1899), conține poezii de dragoste și cîntece glumețe, poezia nr. 166 (pag. 192) se bănuiește a fi alcătuită tot de Balassa Bálint. Ritmul acestei

¹ Și cronicarii zic, că aliatul lui *Rákóczi, Constantin Voda*, cînd intra în Oradia-mare, muzicanții călăreților săi au cîntat «cîntecul fetei de român, care pierzîndu-și caprele, plîngînd le caută între munți», iar soldații lui *Rákóczi* cîntau «cîntecul» lui *Kemény János*: «Dumnezeu lui Izrael, care locuiești în ceruri...» (psalm).

² Ar fi de dorit, ca bărbaiții noștri de specialitate să vie și să studieze aceasta colecție, unde se găsesc o mulțime de melodii romine, luate din gura poporului cu fonograful de dl Béla Vikár, unul dintre cei mai erudiți etnografi unguri.

poezii (4+4+4+2) este cu desăvîrșire romînesc:

«Egy szép tánczot/jó kedvemből/szép szerelmem/küldek.»

În poezia nr. 78 (pag. 130) din «Vásárhelyi daloskönyv» întîlnim ritmul: 4+3+4+2:

«Sivalkodjék / az sípszó / dörögjön az / durgó.»

Apoi în următoarea:

«Hopontare, / hopassa,¹ / no ugorjunk / frissen.»

În nr. 103 (pag. 155) ritmul e 4+4+4+2:

«Oh fondáre / fuzokáre,² / kés oka (sic!) vá- / rosa.»

Tot acelaș ritm (4+4+4+2) găsim într'un cîntec de nuntă din Ardeal, publicat de **Bartalus**:

«Jó szerencsét / egész háznép / Szép asztal ven- / déggel.»

În colecția lui *P. Horváth Ádám* (4+3+4+2):

«Őszve jöttek / a banyák / Puszta likat / vájnak.»

Vom vedea mai la vale, că tot acest ritm

¹ Interjecțiile «Hopontare, hopassa!» încă sună a rominești. În poezia nr. 39 (pag. 78) se mai găsește o interjecție rominească: «hajda!», precum și în nr. 72. (pag. 121.)

² «Fondáre» și «fuzokáre» iarăș sună a fi cuvinte rominești. Tot în aceeaș poezie găsim și cuvîntul «jupineasă»:

«Drága szép „supulynyásza“, lelkem szép asszonkám.»

(4+4+4+2) domnește și în «*Erdélyi hajdutáncz*», publicat de *Káldy*.¹

Cetind cele două descrieri ce urmează ale jocului vechi unguresc: *un joc cu mișcări foarte vii, cu bateri în palmi și din picioare, împreună cu sărituri în sus, cu strigături și chiuțuri*, ne încredințăm numai decît, că aceste descrieri respund de minune jocurilor noastre populare («bătuta» și «călușerul»), apoi celor muscălești și celor căzăcești (jocul *trepac*).

Stefan Gerlach în ziarul său (1543) așa descrie jocul unguresc: «Coborînd din cetate (e vorbă de cetatea din Pozeony), am privit jocul unguresc. Jucăușul își mișca brațele într'un mod ciudat; își ridică cînd mîna, cînd piciorul. Odată umbla drept, apoi se pleca la pămînt și ori-ce pas sau săritură făcea, le însoția cu strigături. Dacă se obosea, chema pe cel mai de aproape, ca să-i țină locul.» Despre jocul lui *Balassa Bálint* cronicarul *Istvánffy* zice: «După ce au tras mesele la o parte, tineretul s'a apucat de joc, într'a care un tinăr, *Balassa Bálint* s'a arătat mai vrednic cu jocul, care seamănă celui al ciobanilor noștri. Împăratul (Rudolf), împreună cu ceilalți prinți, privea cu desfătare, cum imitînd pe Pan și pe Satiri, își lovi picioarele la olaltă, apoi le lărgi pe pămînt, în urmă de odată sări în sus.»

Din veacul XVI. așa numiții «hajduk»² alcătuiesc oastea națională ungurească (*pedestrimea*, pe lângă călăreții «husari»); mai ales de cînd i-a adunat sub steagurile sale principele *Bocskay* (1604), care i colonizează pe pămîntul numit azi «*Hajduság*» (o parte din comitatul Hajdu, cu capitala Debrecen). Acești «hajduk» au jucat mai frumos vechiul joc unguresc, care apoi după ei a și primit numele de «hajdutánc» (jocul haiducesc). În tot decursul veacului XVII, pînă la pacea de Sztarmár (1711), adevărat pînă la stingerea mișcărilor curuților (ungurește: «*kurucvilág*»), cel mai lătit și mai plăcut joc popular

în Ungaria a fost «hajdutánc».¹ Nu e decî mirare, că pe «hajduk» mai tare i-au iubit fetele decît pe cătanele străine ale împăratului, sau pe lefegii împărătești. Un cîntec popular unguresc zice: «De-ai fi *haidu*, te-aș iubi; ești *cătană*, nu te iubesc» (*Hajdu volnál, szeretnék; katona vagy, nem szeretlek*).

La *P. Melius* (un scriitor ungar din veacul XVI.) cetim: «A *hajdut* a «bordo sip» az *haidutanczra* hîia». (Pe *haidu* «cimpoiul» îl chiamă la *jocul haiducesc*. *Sámuel könyvei és királyok könyvei* (Cărțile lui Samuel și ale regilor), tipărit în Debrecen, 1567, pag. 65). Dicționarul lui *Molnár Albert* («*Dictionarium Ungarico-Latinum*». Norimberga, 1604) traduce: «*fistula rauca in utre, cornu utris*» prin: «*bordo-sip*», iar *Páriz-Pápai Ferencz* (ediția de *Bod*) cuvîntul «bordo-sip» prin: «*dudelsack*» (Cfr. *G. Szarvas* și *S. Simonyi*: «*Lexicon linguae Hungaricae aevi antiquioris*», Budapesta, 1890, pag. 287). «Hajdutánc», după zisa lui Melius, s'a jucat dar la glasul «*cimpoiului*». În vremea asta lira în Ungaria iese din modă; vioara și mai cu seamă «*cimpoiul*» sunt instrumentele cele mai favorite (Săcuii cunosc vorba «*csimpolya, csimpoja*», — element romînesc în limba ungurească. Cfr. *Szinnyei József*: «*Magyar tájszótár*», Budapesta, 1893, pag. 320). Azi cimpoiul ungurește se numește «*duda*», în veacul XVI. și pe vremea curuților: *bordo-sip*, adevărat (ad litteram): «*fluer cu burduf*». Al nostru *burduf* (rostit și *burduh*) după regulile fonetice ale limbii ungurești s'a format în *burdu*, *burdo* și *bordo* (La săcui și azi se aude *burdu* în sens de «*burduf*», precum și *burdo*, *bordo* tot în acelaș sens. Cfr. *Szinnyei*, op. cit. pag. 198). Cuvîntul «*bordo-sip*» este dovada cea mai sigură, că nu numai jocul «hajdutánc» a fost influențat de jocul romînesc, dar și instrumentalul întrebuintat la acest joc a fost — cum arată numele — de obirșie romînească.

Este cunoscut, că între curuți s'au luptat și o mulțime de Romîni (ortodoxii). Marșul vestit al lui *Rákóci* n'a fost numai cîntarea de război a curuților unguri, el a răsunit prin munții Ardealului cîntat de cimpoiul, de fluerul și de buciumul curuțului romîn, ca o jalnică tînguire după libertatea pierdută, ca un blăstem crîncen împotriva jesuiților, cari voiau să-l despoaie de legea lui strămoșească. Muzica romînească palpită în acest marș, ceea-ce nici editorul *Káldy* nu tăgăduiește (nr. XV., pag. 37—38). Jocul pitoresc al curuților romîni: «bătuta» și «călușerul»,

¹ Acelaș ritm, care îl simțim și în cîntecele, macaronice bine cunoscute:

- a) «Nincs Kolozsvár / bekerítve /
Slobod e dru- / mu, /
Ki lehet men- / ni belöle /
Nu-ți bate gîn- / du /
Csak egy rózsám / maradt benne, /
La'să rami- / e,
Kiért holtig / fáj a szivem, /
Așa-mi trebu- / e.* /

- b) Nem ismerem / az oláhnek / nagyobb virtus- / ságát. /
Mere-acasă / la pădure, / felakasztja / magát. /
Haida, care / acarcare / care acar- / care. /
(Șirul din urmă bis.)

* Se bănuiește, că *A. Mureșan* ar fi autorul acestui cîntec macaronic; sunt însă urme, că era cunoscut cîntecul și în veacul XVIII., ceea-ce ar dovedi, că tot pe timpul curuților s'a făcut.

² Cuvîntul nostru «haiduc» este pluralul din ung. hajdu > hajduk.

¹ *Brown*, un călător englez, la 1669 scrie următoarele despre jocul haiducilor: «Nainte de călătoria mea în Ungaria n'am mai văzut jocul Pirhic, care îl joacă azi haiducii. Ei joacă cu sabia goală, își lovesc sabiile, ceea ce strînește zîngănit mare, se învîrtesc, sar în sus în aer și cu o dibăcie uimitoare se izbesc la pămînt, în urmă cîntă, precum făceau odinioară și grecii». (Cfr. *Szamota István*: «*Régi utazások Magyarországon és a Bálkánfélszigeten*», pag. 312).

jucate în preajma focurilor de tabără după vre-o luptă cu izbîndă, doînele și horele băeților veselii au impresionat foarte adînc pe tovarășii lor unguri. În «Erdélyi hajdutánc» (publicat [textul și melodia] de *Káldy* în «Kurucdalok» și [textul] în colecția de poezii din vremea curuților de *Thaly Kálmán*; melodia se află la *P. Horváth Ádám* sub titlul: «Patyolat a kuruc») răsună vederat ritmul puternic al jocului romînesc și melodia romînească, ceea-ce și *Káldy* a recunoscut:

«Nosza hajdu,/fürge varju/járjunk egy szép/táncot,
Nem vagy fattyu,/sem rossz hattyu,/kiálts rá egy toppot,
Szájad mondjon,/lábad járjon/egy katona/táncot».

Curuțul romîn și ungur ca doi frați de cruce jucau și chioteau. Se vede din o strofă a poeziei «Erdélyi hajdutánc»:

«Majre-csajre — Molduváre,
Fut Havasalföldre,
Ungur-bungur — amaz rumuj
Sátorát fölszedte.
Szatuj majre — pita najre,
Nincs pénz, az ebverte!»

Afît de mare a fost influința poeziei poporane romîne asupra celei curuțești, încît s'au născut asemenea cîntece maccaronice.¹ Mai o

«Váj made gulye,
Románi csé mia vakadály?
Puna mia vavavaj!
Made gulye roma,
Alámici, alá,
Szalathati, ráció».

dovadă despre influința poeziei romîne și despre prezența curuților romîni este faptul, că «Erdélyi hajdutánc» a fost jucat la glasul cimpoiului, pe semne suflat tot de curuții romîni. Iată ce zice o altă strofă:

«Nosza Rádulj — hol vagy Viduj?
Fujd az bagi táncát.
Az emlőjét — az tömlőjét,
Ne kéméld a sípját».

Ca lucru interesant amintesc, că Romîni din comitatul Alba-de-jos (comuna *Szt. Benedek*) joacă și azi un joc numit «*haidáu*» (din ung. «hajdu») ² din mai multe figuri («mersul rolog», «preumblata», «adunata», «învîrtita», etc.), și în colecția de cîntece poporane slovace (Turócz-Szt.-Márton) un joc se numește «*hajduchnye*».

Influința poeziei poporane romîne se reoglindește și din ritmul și aria cîntecului, publicat de Bartalus în «Magyar Népdalok»:

«A macskának / négy a lába,
Azon megyünk / Moduába,
Azon hozunk / oláh fátát,
Avval járjuk / a zsukátát».⁴

¹ În «Vásárhelyi daloskönyv» (nr. 125, pag. 211) încă se găsește o strofă maccaronică, alcătuită din cuvinte romînești și țigănești:

² Numele și forma e romînească.

³ Cfr. încă *T. Frîncu* și *Gh. Candrea*: «Romîni din munții apuseni», pag. 133—135.

⁴ Element romînesc în limba ungurească.

Tot ritm romînesc este și în poeziile următoare, publicate de Bartalus:

«Házasadik / a tücsök, / nincsen kit el / venni,
Ólelgeti / a legyet / el akarja / venni.»

Apoi:

Ha megfogom / az ördögöt /
Egy zacskóba / zárom,
Mennél jobban / viczkádozik, /
Annál jobban / rázom.»

Marele romancier ungur, *Jókai*, a cîntat lui *J. Strauss* o «cîntare veche» cu acest ritm (*Jókai* zice: «este adevărată orgie poporană»); *Strauss* introduce apoi acest ritm în «verbuncușul» (ung. *toborzó*) din scena II. a operetei «Voivodul țiganilor»:

«Háboru van, / jer öcsém /
Csapj fel kato- / nának».

Săcuii au un joc, numit «*csürdöngölő*», este același joc, pe care *Apor* îl chiamă «*tapsi tánc*», iar *Hováth Ádám* (în colecția sa) «*tapsos tánc*». Toate aceste numiri sunt numiri mai noi ale jocului «*hajdutáncz*».

La cele înșirate am să mai adaog notele unui joc romînesc din veacul XVII, cari le-am aflat în biblioteca Academiei maghiare. «Jocul romînesc» (Olach Tanc) se găsește într'un manuscris (circa 200 fețe), făcut de un diletant, care și-a notat deosebite cîntece poporane de pe vremea lui, cîntece bisericesti, jocuri internaționale și de-ale popoarelor din Ungaria (cele mai multe slovace). La poeziile poporane descrie nu numai notele (adecă aria), ci dă și un vers din ele (versul începător), ceea-ce la jocuri nu face de loc (numai notele le-a păstrat). Notele sunt date cu tabulatură de organ și sunt scrise pe două voci. Pe semne sunt scrise pentru «epinette»; relația dintre bas și melodie ne face să presupunem asta. Se mai află unele cîntece bisericesti, scrise pentru două clarinete și cam 60 piese de studiu, tot pentru două clarinete. Numirile și conținutul jocurilor internaționale, precum și textele cîntărilor ungurești, literile și bucățica de hîrtie alăturată, pe care se găsește întreaga titulatură a prințului *Paul Eszterházy*, mărturisesc, că cartea asta de cîntece s'a scris în veacul XVII. (între anii 1665—1700). Mai multe cîntece din timpul curuților, descrise de *Gheorghe Szencsey* (manuscrisul la Muzeul național din Budapesta), cele ce se află în «*Codicele Mátray*» (tot acolo), în «*Vásárhelyi daloskönyv*», în colecțiile din poezia curuților ale lui *Thaly Kálmán* («*Vitézi énekek*», «*Adalékok*») se vișesc cu cele c; se găsesc în colecția asta a lui *P. Eszterházy*.

Înșirînd cîntecele, cari le știe cînta pe «virghinal», între jocuri (după «Süveges tánc») descrie notele jocului «Olach Tanc». Acest joc are două părți: o introducere mai scurtă, care se repetă și partea principală mai lungă. «*Proporcio*» înseamnă repetarea întregii melodii nișel mai repede. Ritmul și melodia seamănă cu jo-

curile noastre, numai cît moludația e mai primitivă, mai învechită și ne sună cam straniu.

Trebuie să amintesc, ca fare la P. Eszterházy forma *p*, iar *g* bas forma *q*; *cis* e scris cu *a* (cu coadă). În «Proporcio» aceleași note fără schimbare; ζ înseamnă: mai repede, ζ în bas mai repede.²

Iată notele scrise de P. Eszterházy și transcrierea lor:

dit *Merényi Lajos*, Budapesta, 1895., pag. 86.) ne-a păstrat despre «jocul românesc» o notă foarte prețioasă. Zice adecă următoarele, unde vorbește despre dieta din Pozsony dela 1647: «La acea dietă împărăteasa *Leopoldina*, dorind să vază joc unguresc, m'a invitat în cetate și a trebuit să joc cu coconițele din Ungaria înaintea împăratului (Ferdinand III.) și a împărătesii. Pe vremea aceea a fost o coconiță, jucăușă

Olach π $\frac{1}{e}$ $\frac{FE}{a}$ $\frac{1}{h}$ $\frac{\#}{a}$ $\frac{\pi}{e}$ $\frac{FE}{c}$ $\frac{\#}{c}$ $\frac{\#}{c}$ $\frac{1}{h}$ $\frac{FE}{c}$ $\frac{\#}{c}$ $\frac{\#}{c}$

Toner $A^{\pi}G$ A A^{\wedge} $A^{\pi}G$ $A^{\pi}A$ c^{\wedge} $c^{\#}$ c^{\wedge} $c^{\#}$ c^{\wedge} $c^{\#}$ c^{\wedge} $c^{\#}$

$\frac{1}{G}$ $\frac{\#}{A}$ $\frac{\#}{G}$ $\frac{1}{A}$ $\frac{\#}{G}$ $\frac{\#}{A}$ $\frac{1}{G}$ $\frac{\#}{A}$ $\frac{\#}{G}$ $\frac{1}{A}$ $\frac{\#}{G}$ $\frac{\#}{A}$ $\frac{1}{G}$ $\frac{\#}{A}$

G^{\wedge} $G^{\#}$ A^{\wedge} $A^{\#}$ G^{\wedge} $G^{\#}$ A^{\wedge} $A^{\#}$ G^{\wedge} $G^{\#}$ A^{\wedge} $A^{\#}$ G^{\wedge} $G^{\#}$

Prop: ζ
2
aceleasi note

Se vede deci, și din manuscrisul prințului P. Eszterházy, că în veacul XVII. jocurile românești erau foarte lăpitate între unguri, ceea ce ne spune și baronul «Altorjai Apor Péter» în cartea sa: «*Metamorphosis Transilvaniae*», că ungurii joacă și «jocuri românești».

Tot P. Eszterházy în «Autobiografia» sa (Edi-

² Transcrierea notelor lui P. Eszterházy o mulțumesc dlui dr. B. Fraenkel, avocat, care se ocupă foarte temeinic cu vechea muzică ungurească.

foarte bună, fata sârmanului Paul Eszterházy, (e vorba de un alt P. Eszterházy), *Rebeca Eszterházy*, au mai fost și altele, dar cu ea a trebuit să joc și «jocul românesc» («*Azzal kellett az «oláh táncot» is járnom*»). Ea a fost jucăușă foarte bună. Apoi a mai trebuit să joc și «*hajdu-tánc*», cu două săbii goale, pe vremea aceea am fost meșter în acest joc. Jocul a plăcut foarte împăratului și împărătesii».

În pare rău, că-mi lipsește cunoștința specială și nu pot urmări cu exactitate influența

melodiilor române asupra melodiilor ungurești. Ar fi datoria bărbaților noștri specialiști să se îndeletnicească cu chestia asta, care nu e de loc exploatată. Iată un cîmp, nebrăzdat încă de nime, unde e muncă din prisos.

Umblînd pe rogozul vremurilor trecute, am ridicat frunzele aceste bătute de vînturi; ele

mi-au destăinuit lucruri, despre cari istoriile noastre de literatură nu fac nici o pomenire. Vie și alții, cu cultură temeinică muzicală, cari să întregească cele aflate și să lămurească chestia, *studiindu-o în legătură cu poezia și melodiile popoarelor din răsăritul Europei.*

Dr. Gheorghe Alexici.

M. † ZAHARIE BOIU.

Din candelabru aprins în templul culturii românești, la lumina căreia, noi tineretul, cu 'nvăpăiată dragoste ne strîngem, iarăși s'a stins o făclie: veteranul asesor consistorial din Sibiu, Zaharie Boiu.

A fost unul dintre vrednicii bărbați, cari s'au înjugat la o muncă stăruitoare pentru mersul înainte al neamului.

Fruntaș al generațiunii entusiaste, creată — în vremile de luptă și credință — de providențialul Șaguna, Z. Boiu a asudat, alături de marele arhiepiscop, la munca de desgropare a metropoliei ortodocse a Românilor din Transilvania și Ungaria, în slujba căreia mai apoi, ca sfetnic luminat, a lucrat cu zel de apostol pînă la gârbove bătrînețe.

Și rodnică muncă a săvîrșit, căci natura-l împodobise cu 'nsușiri intelectuale bogate și alese.

Ca profesor la Seminar, atunci cînd lacunele erau largi și nevoile arzătoare, a despiciat ogorul părăginit al literaturii didactice, alcătuiind o samă de manuale de școală, de tot felul, în usul învățămîntului primar.

Ca redactor și secretar al «Asociațiunii» a luat parte activă, cu vorba și cu peana, la toate întreprinderile de viață și înaintare ale națiunii. Își rostea convingerea cu căldură, adese-ori cu mare efect, în toate problemele de bine, în toate

cestiunile de propășire. S'a distins mai ales ca apărător înferbîntat al drepturilor bisericii ortodocse. Ca slujitor la altarul Domnului și dignitar bisericesc Z. Boiu a aprins făclia cuvîntului evanghelic pe amvon. Eminentul său talent de a predica i asigurase, în scurtă vreme re-

numele de orator clasic bisericesc. Illo tempore Z. Boiu era cunoscut, pînă la periferiile țării, ca un «Gură-de aur» al Românilor, ca lamura statului preoțesc superior. La prilejuri memorabile era oratorul de sărbătoare, ear cînd să stîngea vre-un fruntaș al neamului, rostul lui pătrunzător și dulce ca fagurul era chemat să talmăcească obșteasca durere.

În afară de un mănunchiu bogat de cuvîntări festive, memoriale și panegirice, munca lui de orator și erudit literat bisericesc e depusă 'n prețioasa-i colecție de predici, temporale și casuale.

«Sămînțe din agrul lui Christos», o valoroasă operă-model în folosul preoțimii, puțin ostenitoare 'n vestirea cuvîntului de 'nvățătură. Prin adîncimea [pătrunderii în adevărurile de credință, prin destoinicia interpretării și aplicării lor spre zidirea morală a turmei cuvîntătoare, prin limba lor curgătoare, mlădiată după 'nțeles și colorată cu flori retorice de-un miros duhovnicesc, aceste predici sunt mărgăritare de preț în

ZAHARIE BOIU.

săraca noastră literatură eclesiastică. Academia din București la răsplătit cu premiu și la primit în sînul ei, ca membru corespondent. Z. Boiu era un dibaciu alcătuitor de stihuri. Colecția de «Sunete și răsunete», poesiile ocazionale presărate prin cărțile lui de cetire oglindesc sufletul lui poetic, blînd, senin și totdeauna plin de credință. Și cine nu cunoaște duioasa «Romînime mult cercată», care a răsunit, între părăie de lacrimi, la groapa lui Șaguna și cu care vom deplînge pînă va trăi amintirea lui!

A fost prototipul *preotului român cărturar*, ca odinioară luminatul și sirguinciosul popa Coresi, pe lîngă chemarea sa de servitor al bisericii, el a satisfăcut totodată misiunii culturale-naționale a preotului, scriind, traducînd și muncind fără preget ori unde cerea nevoia.

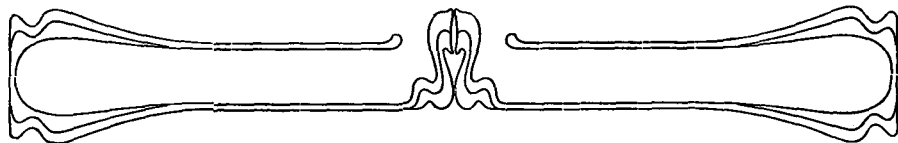
A trăit o viață bine umplută, a realizat scopuri înalte și a lăsat rezultate impunătoare.

În Novembre n., ca pe sluga bună și credincioasă, l-a chemat Domnul în casele sale, să-și odihnească trudelnicele străduințe pe cununa cerească, ce și-a gătit-o prin hărnicie.

Lasă în urmă o activitate binecuvîntată, o dungă de lumină, care nici de patima răutăcioasă nu să va umbri. La disparițiunea lui de sub sensurile noastre, ne înfrățim părerea de rău cu unanimitatea regretelor neamului, ear pe țărîna pomenirii lui depunem, ca prinos, cununa recunoștinții, cu cuvintele clasicului :

Semper honos, nomenque tuum, laudesque manebunt.

Gh. Tulbure.

Pentr'un cîntec.

Și murmur, e zvon în tot satul
Și oamenii aleargă năucî:
O știre-a trimis împăratul
Și-a prins pe vestiții hăiduci.

Sub codru 'nspre-amurg poposiră
Trudiș, căci luptat-au din zori;
Ș'apropie gloata, se miră
Și simte privindu-i fiori.

Din deasa voinicilor ceată
Rămas-au trei singuri panduri;
O parte fugi 'mprăștiată,
Șar alta se stinse 'n păduri.

Ștau galbini tustrei de durere,
Dar nimeni nu plînge de rău,
Ce-i doi sînii bărbați în putere,
Al treilea-i abea un flăcău,

Văzîndu-l un moș lacrimează:

— Ce-ai vrut, tu copile, 'n războiu?

— Să mor, și-a mea moarte vitează

Și o cînte tot satul apoi!

George Murmu.

EMERIC MADÁCH. — TRAGEDIA OMULUI.

(Urmare.)

Trad. de Octavian Goga.

Din popor.

Să-I omorîm: — Trăiască căpitanul!
E vai de noi; să fugă cel ce poate...
Tot s'a sfîrșit...

Întîiul demagog.

— O nu! Să ne 'nchinăm,
Venii la porți!

Eva.

O zeilor puternici!
A fost atît de-amară judecata,
Ce mi-a pierdut bărbatul, dar acuma,
Mai mult mă doare prețul cîștigării...

Întîiul din popor.

Să-I prindem noi nevasta. — De ne-atinge
Orașul, ea și fiul ei să moară...

Eva.

Eu pentru soț cî drag murire-aș, dacă
Blăstămul țării n'ar ajunge fiul...

Kimon.

Pe mine mamă nu mă teme. Vino,
Altarul ăst ne apără de rele!

(Se retrag în apropierea altarului dinaintea mulțimei iritate, două nimfe lăsă asupra lor înaintea poporului două ghirlande de trandafiri; poporul se retrage. Din afară s'aud trîmbiți, mulțimea se împrăștie văierîndu-se. Nimfele dispar.)

Lucifer. (Ride frecîndu-și mîinile.)

Ce bună glumă... — Mintea să-și petreacă
Să rid' atunci, cînd inimă să sdrobesc.

(Întorcîndu-se spre templu.)

Numai frumosul ăst de-apururi tînăr,
De n'ar fi 'n veci să mă neliniștească.
Eu sgriburesc în cercul lui străin,
Ce trupul gol îl face virtuos,
Păcatul sfînt, ursita-atît de dragă,
Cu trandafiri dușos încununînd-o
Și cu sărutul dulce-al simplității...
De ce întîrzi lumea mea atîta,
Tu lumea mea de chin și îndoială,
Să 'mprăști ăst molatec joc de vise,
Ce 'n lupta lui pe omul în cădere,
De atîte-orî ridică-l întărîndu-l?
Dar vom vedea cînd moartea o să vie

Cu groaza ei să 'ntunece pămîntul;
Nu s'a sfîrși neputincios atunci,
Nevolnicul vost joc de arătări!

(Adam, reprezentînd pe Miltiade, sosește rînit în fruntea ostașilor. Înaintea lui demagogii și poporul îngenunchind și cerînd iertare.)

Din popor.

Iertare vrem. Rugămu-ne iertare!

Adam.

Ce vi-e păcatul, de voi vă rugați?
Ce pot da eu, neputincios, celor tari?
De ce nu vin nevasta mea, feciorul...
Orî i-a ajuns vre-un nenoroc pe dinșii?... .

Eva.

De ce mai vii... De ce o Miltiade,
Cînd nici nevastei n'aduci bucurie...
— Copilul meu eu cad... O dă-mi tu sprijin.
Nici nume bun n'ai moștenit măcar.

Adam.

Eu nu 'nțeleg... Ce vrei? Poporul plînge,
Tu blastemi... — Eu rînit vin pentru țară...

Eva.

E mai amară rana mea și-a țării...
De ce-ai venit în fruntea oastei, spune-mi?

Adam.

Ăst șir de-ostași au nu mi să cuvine?
Venit-am eu, căci rana nu mă lasă
Pe mai departe 'n slujba ce purtam...
În mîna lor, — acei ce m'au trimis.
'Naintea lor, — poporul suveran,
Să pun acum puterea ce-am avut!
Rămas bun decî tovarășilor buni,
Plătît-ați scump voi pacea vetrei voastre,
Iar spada mea acum Athene Pallas
Sfințit'o pun peste altarul tău!
(Pășește treptele altarului. Ostașii lui se împrăștie.)

Eva. (Aruncîndu-se la pieptul bărbatului său.)

O Miltiade! — Cea mai fericită
Nevasta ta-i!... Ce bun ești tu și mare!
Copilul vezi cum seamănă cu tine,
Ce mare e, frumos...

Adam.

Iubfii mei!

Kimon.

Știam eu doar', că ce va face tata
Bine-î făcut! . . .

Eva.

O nu mă rușina,
Eu trebuia să fi știut mai bine!

Adam.

Atîrnă-mi spada dragul meu copil!

Kimon. (Atîrnînd spada.)

Grijește scumpă spada mea, zeiță,
Pîn' voi veni odată după dînsa.

Eva.

Eu duc tămîie jertfei voastre bune!
— De sus privește Pallas tu la noi!

(Jertfește tămîie.)

Întîiul demagog.

N'aveam eu drept, că-î trădător? Vîndut
Lui Darie. Cu rana se preface,
Căci nu mai vrea să lupte împotriva-î!

Din popor.

Moarte lui!

Adam.

Ce larm' aud afară?

Eva.

O Miltiade, ce cuvînt grozav:
Din nou îți zice lumea trădător!

Adam.

Cuvînt de ris . . . Eu trădătorul, eu
Învîgătorul dela Marathon? . . .

Eva.

Așa e!
E păcătoasă lumea care strigă!

Întîiul demagog.

Ce 'ntirziați? Să-l prindem!

Eva.

Miltiade!

Lîngă altar e adăpost, aici stai,
De ce-ai trimis pe luptătorii tăi?
Și n'ai aprins ăst cuib plin de păcate?
De lanț sunt vrednici ășii mișei pitici,
Ce simt, că tu ești Domnul lor născut,
Cel mai ales ca dînșii împreună.
Și te omor cuprinși de-un gînd mișei:
Nu vor să cadă la genunchii tăi.

Întîiul demagog.

Ați auzit cum glăsuie nevasta
Celui vîndut? —

Eva.

Femeia are dreptul,
Chiar păcătos bărbatul ei fiindu-î,
Să-l apere! — Dar soțul meu curat e,
Vrăjmașii lui mișei sunt, păcătoși!

Întîiul demagog.

De ce lăsați poporul suveran
Astfel tîrit?

Întîiul din popor.

Dar dacă are drept?

Întîiul cetățean.

Carî țin cu ei — sunt păcătoși . . . Strigați voi,
Norod infam, — de nu muriți de foame.

Adam.

Ascunde-l pe copil,
Nu-mi vadă sîngele . . . Te du și tu
Să nu te-ajungă fulgerul, ce cade.
Să mor eu singur, de ce-ași mai trăi,
Cînd văd ce joc nebun e libertatea,
Cărei o viață 'ntreagă am jertfit.

Întîiul demagog.

Ce pregetați?

Din popor.

Să-l omorîm acum!
(Va urma).

CRONICA.

Vieața studențească. *Din Viena.* În seara de 5 Nov. c. «Societatea România Jună» dinpreuna cu colonia română din localitate au ținut obicinuita seară de cunoștință de la începutul anului școlar. Pe lângă un mare număr de studenți, colonia română a fost cât se poate de bine reprezentată, așa că sala restaurantului «Müller», unde s'a ținut convenirea era literalmente plină. — Președintele societății România Jună, Dl N. Dobrescu deschizând ședința, salută pe cei prezenți, mulțumindu-le de buna voința ce o au avut și o au, onorînd cu prezența lor convenirile convocate de România Jună. După aceea se face primirea și prezentarea membrilor noi, în număr de opt. Președintele societății, adresîndu-se către noii veniți în societate le ține o călduroasă cuvîntare prin care i îndeamnă să se silească ca pe lângă apostolii ai științei, să devină și apostolii ai națiunii noastre; să se intereseze de aproape de tot ce e referitor la poporul nostru, mai presus de toate să trăiască în bună armonie și cu cea mai deplină colegialitate și fraternitate, cu toți ceilalți membrii ai societății, indiferent de provincia din care fac parte, căci toți sunt înainte de toate Romîni. — Răspunde în numele embrionilor dl Davidescu stud. med. — Urmează apoi serata literară. — Dl Sextil Puscariu ține o prea interesantă disertațiune în care vorbește de 2 tineri poeți romîni: anume, de dșoara Maria Cunțan (pe care o publicăm în numărul de față, nota *Red.*) și de dl Zaharie Bîrsan. Conferențiarul pune în relief calitățile fie-cărui, ilustrîndu-le cu citațiune din poeziile amîndurora. — Urmează apoi după literatură muzică. Dl Simionescu din România execută pe mandolină cite-va cîntece naționale, acompaniat la clavir de dșoara Lazăr, conservatoristă. După aceea dl A. Forgaçi, un tînăr ce promise, recită cite-va poezii compuse de domnia-sa dintre cari una era intitulată «Bucovina». Pe la oarele 11 se finește partea oficială. Președintele mulțumînd încă-odată tuturor doamnelor și domnilor din colonie pentru bună-voința ce o au avut onorînd cu prezența domniilor lor convenirea declară închisă partea oficială, se demite din funcția de president al convenirei, și proclamă ca president al părții vesele, al părții neoficiale a convenirei pe dl dr. Iosif Popovici, sub conducerea căruia, se petrece destul de bine pînă la oarele 1 noaptea. Am plecat cu toți acasă cu cele mai frumoase impresiuni. **Un asistent.**

Din Graz. Societatea «Carmen Sylva» a studenților romîni s'a constituit în felul următor: Președinte: Dumitru Popescu, cand. jur., secretar: Ioan A. Siandru, cand. med., casier: Basiliu Viciu, stud. med., bibliotecar: Iacob Trif, stud. rer. merc.

Din Cluj. Studenții universitari romîni din Cluj, Joî în 26 Noembre st. n., aranjează *Picnicul* lor obicinuit. Venitul curat e destinat pentru ajutorarea *tinerilor săraci*.

Dela societatea Petru Maior. În timpul din urmă la societatea studențimei din loc se observă un înbucurător avînt. În ultimele două Dumineci sau ținut două conferențe: Dnul A. *Domide* stud. în pedagogia superioară a vorbit despre educațiunea națională și sprijinit pe resonamente de ordin pedagogic a demonstrat mijloacele trebuincioase pentru îndeplinirea educațiunei naționale. — Duminecă, în 15 Nov. dnul *Octavian C. Tăslăuanu* a avut amabilitatea să țină o conferință din domeniul filosofiei trîtînd: *fundamentele pessimismului Schopenhaurian*. Conferința ținută la nivou științific și într'o romînească prin țara noastră neobicinuit de limpede, a clarificat și combătut punctele de mîncare și razim ale doctrinei lui Schopenhauer, făcînd totodată o reprivere istorică asupra începuturilor pessimismului ca teză fundamentală a filosofiei îndice și ebraice asemenea și ca învedereare incidentală la diferiți poeți și filosofi din trecut. Conferința a fost cu mult interes ascultată.

La una din ședințele trecute a avut un punct de forță și dnul *Dimitrie Simionescu* din România, artist în mandolină, un simpatic trubadur, care ne-a cîntat cîntece jalnice și vesele.

BIBLIOGRAFIE.

S. *Secula. Povestiri și schițe.* Arad. Tipografia «Tribuna Poporului» 1903. 104 pag. O broșură drăguță ca exterior și ca conținut. Dl Secula este binișor cunoscut publicului, ce urmărește cu atențiune revistele noastre. Cunoșteam deja dela primul moment, cînd am luat volumul dsale în mînă, unele bucăți după titlu: *Romeo și Julieta, Sona a Kreutzer*, le-am cetit mi-se pare în «Familia» și dacă memoria nu mă înșeală, (ceea-ce de alt-cum, slavă Domnului...) *Seminaristul* în afară de «Luceafărul» l-am cetit în «Pagini literare», iar cite-va în foia «Tribuna Poporului».

Din capul locului dl Secula scrie în o romînească foarte bună, mult mai bună ca scriitorii nostri de dincoace de vîrsta dsale, ceea-ce ușor se esplică prin faptul, că a învățat și a început a scrie încă în București.

Schițele d-sale, în afară de limbagiul atrăgător, sînt scrise într'un stil ușor, curgător. Scene hazlii din vieața de liceu, din ceea a gazetarilor cu gazetă electorală, eari înjură într'una «sbirii guvernului», scene nocturne, cari se încep cu bere... se continuă cu palmi... și se isprăvesc iarăși cu bere, «raportul de tinerețe» al junelui Niță — (Romeo, cu gentila Elisa-Iulia, jobenul lui Panait filo-grecul) turtit de pumnii lui Costică al cu

geniul românismului — constituie partea veselă a volumului, partea cea mai mare.

Vre-o patru bucăți cuprind subiecte mai serioase, cari ici-colo, trec în sentimentalism. Din acestea remarcăm impresiile autorului, când după două-zeci de ani revede Baia-de-Criș, locul natal: «Baie-de-Criș, ești pustie, e pălită aureola, în care te purta închipuirea mea.

Iată și casa în care am copilărit!

Tot așa e cum am lăsat-o?

Curtea mare și grădinița e numai bălării... Și fințina tot cu roata de acum 20 de ani, — dar plecată, obosită, îmbătrinită, par'că-i vine să cadă...

Mai înzdrăvenit mi-e «satul» prin clădiri; dar zidurile sunt reci...

Oamenii vreau, oamenii de altă-dată, *inimi*, ... Dar... Dar — nu mai sînt, închee cetitorul singur.

Recomandăm iubitorilor de literatură cartea dlui Secula.

Și, ca să închei cu o notă subiectivă, tare sunt curios, care e bucata de preferință a dlui Secula din întreg volumul? Este de acord dsa cu mine, când — susțin, că cea mai bună, — mult superioară celor-lalte — e: «Calul de tramvai».

Al.

Sorcovă, *Clipe de repaus* (seria a II), Brașov 1903 156 pag. in-4o mic.

Volumul dlui Sorcovă îl putem recruta în contingentul literaturii ușoare și trecătoare adăpostită în presa de toate zilele sub drăgălașa polecră de «Foiță». Musa dlui e plăpindă, deși în vîrstă, — și poate numai această din urmă calitate tomnatică i seduce une-orî zimbetele vesele de pe buzele-i șăgalnice, înlocuindu-le cu răutăcioasele risete sarcastice, în tot-de-auna cam prefăcute.

Seria a II a *Clipelor de repaus* ne presintă pe autor în atmosfera neguroasă a vieții noastre ardelenesti, făcînd glume pe 'ndelete și biciuind serios bacilii păcatelor cari întnecă zarea orizontului nostru cultural și social.

Rîde de știința bătrînilor noștrii filologi, proslăvindule c'un sentimentalism forțat — entuziasmul.

Iși bate joc de indererența publicului nostru fața de-o «fată frumoasă, drăguță și durdulie etc. etc.», dar fără zestre, la noi: — literatura, deși însuși recunoaște că 'n vremea din urmă prea mulți s'au năpustit asupra ei...

Ridiculisează, aplicîndu-le cu asprime «țepușul adevărului real», pe cei ce vor să «fericească nația» cu reuniuni economice, înghebate pe temeiul naivelor chestionare. — Săpunește pe zăloșii noștrii «sodali» că-și risipesc vremea cu «ocupațiunile de onoare și distracție» și-i sfătuește cu multă bunăvoință să-și vadă mai mult de treabă, dacă nu vor să se ruineze.

Zeflemizează foarte nimerit politica noastră de pasivitate, și ne împărtășește, pe lângă pecetea *autenticității*, impresiile unui englez ciudat despre cultul nostru divin.

Una dintre cele mai bune foițe ocrotite în acest volum e «In pămînt străin», iar «Popa Șandru», fiind tendința prea goală și țintind o anumită persoană, cea mai ieftină.

Așternîndu-ne privirea pe stearpa noastră moșie literară, nu putem să recomandăm în deajuns publicului

cetitor volumul dlui Sorcovă, care în preajma vîntului patriarhal al iernii, ce ne bate la ușă, va fi un bun și vesel tovarăș pe lângă gura sobei.

T.

M. Eminescu, *Gedichte* deutsch von V. Teconția, Bucarest 1903, Verlag des «Rumänischen Lloyd» (Str. Silfidelor Nr. 5). Prețul 2 lei.

Vom reveni în numărul viitor, analizînd aceste splendide traduceri.

POȘTA REDACȚIEI.

S. Gr. După cum și în rîndul trecut, ast-fet și acum accentuăm, că în general creațiunile dvoastră nu sînt lipsite de fond, decît au o greșală fundamentală: *limba*. Cuvînte ca: *oară, fantoamă, cotroape, voace* sînt mai mult sau mai puțin neromînești și în poesie sînt absolut neadmisibile. Reproduceri nu publicăm.

V. S. «Cîntecul» are două strofe bunișoare, ideea încă e drăguță — executarea însă dă greș de multe ori. Sînt incolore și banale: «copilele 's frumoase, cîntece melodioase, lume încîntătoare» etc. ... Dorim atribute mai expresive și mai puțin ieftine!

Danas. Schița: «*Bătăia lui Dzeu*», după ce ar fi domolite nițal dialogurile și suprimate seriile de puncte, cari la nici un cas nu pot umplea lacuna ideilor și vorbelor, — s'ar putea publica într'o foaie pentru popor, în urma tendinței moralisătoare ce țintește. Din punct de vedere artistic are greșeli mari! De alt-fel te încurajăm!

J. P. «Areopagul redacțional» cum numești d-ta modesta noastră tovarășie a judecat cele trimise și a stabilit între altele următoarele: «Te-am văzut» și «Să cerne» nu spun nimic nou și au defecte mari de *ritm* și de *limbă*. (D. e. «*Prin drept voi cînd am trecut*» etc.) «Epigrame»-le, trei nu sînt epigrame, (dacă eu spun cuiva că e «arogant» și-l înjur pe obraznicul, că n'are nimic în «glavă», asta nu va să zică, că e epigramă), una e epigramă dar nu e destul de succasă. «*Elegia*» nu o putem publica că ne bagă Ungurii în temniță. Poate altele. Salutare!

Virgil. Dacă ar fi să judecăm valoarea intrinsecă a versurilor ce ne sosesc, după înfățișarea grafică, — atunci d-ta ai avea loc între cei mai *eminenți* logofeți ai Musei: ai o scrisoare foarte poetică... Peosia «*Toamnă*», e o întruchipare destul de laudabilă a unuia din sentimentele de sezon, ce se abat de multe-orî pe-la bucătăria începătorilor. Înainte! «*Parodii*» să nu mai scrii!

APARE:	ABONAMENTUL:
În 1 și 15 a fie-cărei luni, stil nou.	Pe 1 an 10 cor., pe jumătate de an 5 cor.
Prețul unui exemplar 45 bani.	Pentru străinătate 1 an 15 franci
În România 60 bani.	

Șef-redactor:	Red.-resp.
ALEXANDRU CIURA.	OCTAVIAN GOGA.

Editura Tipografiei «Poporul Român».

REDACȚIA:	ADMINISTRAȚIA:
Strada Zöldfa 13.	Strada Vörösmarty 60/a.